

การดำรงอยู่และการเปลี่ยนผ่านของหัตถกรรมไม้แกะสลักในชุมชนก๊วแลน้อย

อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

The Persistence and Transition of Wood Carving Handicrafts in Kiu Lae Noi Community,

San Pa Tong District, Chiang Mai Province

Received: 18/03/2569

Revised: 29/05/2569

Accepted: 9/06/2569

อิทธิพงษ์ ทองศรีเกตุ¹ และธนียาภรณ์ ศรีหاتا²

Ittipong Thongsrikate¹ and Taniyabhorn Srihata²

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำรงอยู่และการเปลี่ยนผ่านของหัตถกรรมไม้แกะสลักในชุมชนก๊วแลน้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับสมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้แกะสลักในชุมชนก๊วแลน้อย จำนวน 70 คน ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า หัตถกรรมไม้แกะสลักในชุมชนก๊วแลน้อยยังคงดำรงอยู่ในฐานะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดผ่านระบบเครือญาติและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง โดยช่างฝีมือส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและมีประสบการณ์ในการแกะสลักไม้ยาวนานมากกว่า 30 ปี ผลลัพธ์ที่มีความเกี่ยวข้องส่วนใหญ่เป็นการแกะสลักรูปสัตว์ โดยเฉพาะรูปช้างซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์สำคัญของชุมชน อย่างไรก็ตามหัตถกรรมไม้แกะสลักกำลังเผชิญข้อจำกัดด้านรายได้ การขาดแคลนช่างฝีมือรุ่นใหม่ และการเปลี่ยนแปลงของความต้องการของตลาด ขณะเดียวกันผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนมีความพยายามที่จะเปลี่ยนผ่านทั้งด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต และการตลาด ต่อยอดคุณค่าและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจผ่านการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีขนาดเล็ก พกพาสะดวก มีประโยชน์ใช้สอย รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ร่วมกับภูมิปัญญาดั้งเดิมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ตลอดจนการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อเผยแพร่และขยายโอกาสทางการตลาด ทั้งนี้ การดำรงอยู่และการเปลี่ยนผ่านของหัตถกรรมไม้แกะสลักมิใช่กระบวนการที่แยกขาดจากกัน หากแต่เป็นกระบวนการปรับตัวของชุมชนในการผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และแนวคิดการพัฒนา เพื่อให้หัตถกรรมไม้แกะสลักสามารถดำรงอยู่ควบคู่กับการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจภายใต้บริบทสังคมร่วมสมัย

คำสำคัญ: หัตถกรรมไม้แกะสลัก, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, การเปลี่ยนผ่านของหัตถกรรม, ชุมชนก๊วแลน้อย, จังหวัดเชียงใหม่

¹สาขาวิชานวัตกรรมสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

¹Program in Social Innovation, Faculty of Liberal Arts, Maejo University, Chiang Mai, Thailand

²สาขาวิชานิเทศศาสตร์บูรณาการ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่

²Program in Integrated Communication Arts, Faculty of Liberal Arts, Maejo University, Chiang Mai, Thailand

*E-mail: Ittipong@mju.ac.th

ABSTRACT

This research aimed to study the persistence and transition of wood carving handicrafts in Kiu Lae Noi Community, San Pa Tong District, Chiang Mai Province. The study employed a quantitative survey research approach. Data were collected through questionnaires administered to 70 members of the wood carving handicraft group in Kiu Lae Noi Community using purposive sampling, and analyzed using descriptive statistics.

The findings revealed that wood carving handicrafts in Kiu Lae Noi Community continue to persist as a form of local wisdom transmitted through kinship systems and learning by doing. Most artisans are elderly craftsmen with more than 30 years of experience in wood carving. The community's specialized products mainly consist of animal carvings, particularly elephant sculptures, which represent an important local identity. However, the handicraft sector is currently facing several challenges, including low income, a shortage of younger artisans, and changing market demands. At the same time, the community has attempted to transition its wood carving products in terms of product design, production processes, and marketing by extending cultural values and local identity toward economic value creation. This includes designing products in smaller, portable, and more functional forms, integrating modern technologies with traditional wisdom to improve production efficiency, and utilizing social media as a channel for promotion and market expansion. The study further indicates that the persistence and transition of wood carving handicrafts are not separate processes, but rather represent the community's adaptive process in integrating local wisdom, cultural identity, and development concepts in order to sustain wood carving handicrafts alongside economic value creation within the context of contemporary society.

Keywords: wood carving craftsmanship, local wisdom, craft transformation, Kiew Lae Noi community, Chiang Mai Province

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยยุค 4.0 (Thailand 4.0) ได้ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนฐานของนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้กำหนดยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขันไว้เฉพาะเพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและวิสาหกิจท้องถิ่น ผ่านการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณค่า มีเอกลักษณ์ และสะท้อนอัตลักษณ์ความเป็นไทยให้สามารถแข่งขันในเชิงพาณิชย์ (นริสรา ลอยฟ้า เสาวลักษณ์ รักชอบ และปาริชาติ รื่นพงพันธ์, 2563) ซึ่งแนวทางที่กล่าวมานี้สะท้อนให้เห็นบทบาทสำคัญของงานหัตถกรรม

พื้นบ้านในฐานะทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ที่สามารถต่อยอดสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้ หากได้รับการพัฒนาและบริหารจัดการอย่างเหมาะสม

ศิลปะไม้แกะสลักของล้านนาเป็นหนึ่งในงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีคุณค่าและเอกลักษณ์สูง เป็นศิลปกรรมที่สั่งสมองค์ความรู้จากบรรพบุรุษ ถ่ายทอดผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงช่าง และสะท้อนความเชื่อ ค่านิยม ประเพณี และวิถีชีวิตของชาวล้านนาที่ผูกพันกับธรรมชาติอย่างแนบแน่น (ชัยวัฒน์ นันทศรี, 2560) ลวดลายการแกะสลักยังเป็นสื่อแทนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับการดำรงชีวิต และมนุษย์กับอำนาจเหนือธรรมชาติซึ่งชาวล้านนาให้ความเคารพศรัทธา โดยเฉพาะความเชื่อทางพระพุทธศาสนา (เนาวรัตน์ จิตติชาญชัยกุล, 2555) งานไม้แกะสลักจึงมิได้เป็นเพียงผลิตภัณฑ์เชิงเศรษฐกิจ หากแต่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางสังคมและจิตวิญญาณของชุมชน

จังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นด้านศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะงานหัตถกรรมไม้แกะสลักในพื้นที่อำเภอสันป่าตอง ถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ วิถีชีวิต และความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นได้อย่างชัดเจน เป็นแหล่งสำคัญของการผลิตไม้แกะสลักที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 1,200 ปี และได้รับการยอมรับในฐานะแหล่งภูมิปัญญาด้านงานช่างไม้แกะสลักที่มีชื่อเสียง จนปรากฏอยู่ในคำขวัญประจำอำเภอว่า “มหัศจรรย์ไม้แกะสลัก” อันสะท้อนถึงบทบาทสำคัญของการหัตถกรรมต่อเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชน (วงศกร สันคนนาภรณ์, 2559)

ชุมชนก๊วแลน้อย ตำบลบ้านแม อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนหนึ่งที่มีชื่อเสียงด้านการผลิตไม้แกะสลัก โดยมีการถ่ายทอดองค์ความรู้จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลานผ่านระบบครูช่างและการเรียนรู้ภายในครอบครัว ผลิตภัณฑ์ที่โดดเด่นของชุมชน ได้แก่ ช่างไม้แกะสลักแบบลอยตัว ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะด้านรูปแบบและฝีมือเชิงช่าง จนสามารถสร้างชื่อเสียงและรายได้ให้แก่คนในชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม งานไม้แกะสลักของชุมชนเริ่มเผชิญกับความท้าทายในหลายด้าน ทั้งการลดลงของจำนวนช่างฝีมือ การขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญารุ่นใหม่ การเปลี่ยนแปลงของตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภค ตลอดจนข้อจำกัดด้านการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ การตลาด และการจัดการองค์ความรู้ (นิศรา จันทรเจริญสุข, 2558) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงภาวะการเปลี่ยนผ่านของหัตถกรรมไม้แกะสลักในชุมชนก๊วแลน้อย ซึ่งอยู่ระหว่างการดำรงรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมกับความจำเป็นในการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมและเศรษฐกิจร่วมสมัย แม้ว่างานไม้แกะสลักยังคงมีบทบาทในฐานะอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน แต่รูปแบบการผลิต วิธีการสืบทอด และบทบาททางเศรษฐกิจกลับมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขของสังคมยุคใหม่ โดยเฉพาะการที่คนรุ่นใหม่หันไปประกอบอาชีพอื่นมากขึ้น ส่งผลให้กระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงช่างเริ่มอ่อนตัวลง และเสี่ยงต่อการสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่นในอนาคต

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาการดำรงอยู่และการเปลี่ยนผ่านของหัตถกรรมไม้แกะสลักในชุมชนก๊วแลน้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ จึงเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมกับบริบทสังคมร่วมสมัย อย่างไรก็ตาม การศึกษางานไม้แกะสลักล้านนาที่ผ่านมาจะให้ความสำคัญกับมิติด้านศิลปกรรม วัฒนธรรม และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นอยู่บ้าง แต่

การศึกษาที่มุ่งสำรวจสถานการณ์การดำรงอยู่และการเปลี่ยนผ่านของหัตถกรรมไม้แกะสลักในระดับชุมชน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณจากกลุ่มช่างผู้ผลิตจริงในพื้นที่ยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในชุมชนก๊วแลน้อย อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นชุมชนที่มีบทบาทสำคัญต่อการสืบทอดงานไม้แกะสลักของจังหวัดเชียงใหม่ ขณะเดียวกันข้อมูลที่ได้จากการสำรวจจะช่วยให้เห็นภาพการดำรงอยู่และการเปลี่ยนผ่านของหัตถกรรมไม้แกะสลักในมิติทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน และสามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานด้านวัฒนธรรมในพื้นที่ ได้ใช้ประโยชน์ในการกำหนดแนวทางอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาศักยภาพของกลุ่มหัตถกรรมไม้แกะสลักต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาการดำรงอยู่และการเปลี่ยนผ่านของหัตถกรรมไม้แกะสลักในชุมชนก๊วแลน้อย อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณแบบสำรวจ (Survey Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเพื่อศึกษาการดำรงอยู่และการเปลี่ยนผ่านของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนก๊วแลน้อย อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้แกะสลักในพื้นที่อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกกลุ่มหัตถกรรมไม้แกะสลักในชุมชนก๊วแลน้อย ตำบลบ้านแม อำเภอสนป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่ชัดของกลุ่มหัตถกรรมไม้แกะสลักในพื้นที่ดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการแกะสลักไม้ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้นจำนวน 70 คน ทั้งนี้ กลุ่มช่างไม้แกะสลักในชุมชนก๊วแลน้อยเป็นกลุ่มอาชีพเฉพาะที่มีจำนวนจำกัด และกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ อีกทั้งจำนวนดังกล่าวมีความเพียงพอต่อการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายลักษณะและแนวโน้มของปรากฏการณ์ที่ศึกษา

เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย (Inclusion Criteria) ได้แก่ 1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการแกะสลักไม้ไม่น้อยกว่า 5 ปี 2) มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป 3) มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง 4) ไม่เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่อาจส่งผลต่อการให้ข้อมูล และ 5) มีความสมัครใจในการเข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหัตถกรรมพื้นบ้าน การดำรงอยู่ของอาชีพหัตถกรรม และการเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยมีข้อคำถามทั้งแบบปลายเปิดและปลายปิด แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (2) ลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม (3) ประสบการณ์และลักษณะผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก (4) ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตไม้แกะสลัก และ (5) แนวทางและรูปแบบ

ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักที่สามารถพัฒนาได้ในอนาคต เพื่อสะท้อนให้เห็นการดำรงอยู่และการเปลี่ยนผ่านของ
หัตถกรรมไม้แกะสลักในชุมชนกัวแลน้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ คณะผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ของแบบสอบถาม โดยส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหาและภาษา จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำข้อมูลมาคำนวณหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (Cronbach & Shavelson, 2004)

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS

การวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เลขที่รับรอง MJUIRB No. HS012/68

ผลการวิจัย

การศึกษาการดำรงอยู่และการเปลี่ยนผ่านของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนกัวแลน้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ มีรายละเอียดของผลการศึกษาในแต่ละประเด็น ดังนี้

1) การดำรงอยู่ของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนกัวแลน้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการสำรวจพบว่า กลุ่มช่างไม้แกะสลักในชุมชนกัวแลน้อยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.3 รองลงมาเป็นเพศชาย ร้อยละ 45.7 ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในระหว่าง 50-60 ปี ร้อยละ 47.1 โดยมีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 52 ปี ยังคงมีสถานภาพสมรส ร้อยละ 64.3 และมีสถานภาพสมรสแบบหย่า หย่า แยกย้ายกันอยู่ ร้อยละ 22.9 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 84.3 รองลงมาสำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ปวช/ปวส. ร้อยละ 12.9 และอาศัยอยู่กับสมาชิกในครอบครัวขนาดเล็กที่มีสมาชิกในครัวเรือนน้อยกว่า 3 คน ร้อยละ 70.0 หรือมีสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือนเฉลี่ย 3 คน

การประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย โดยอาชีพหลักยังคงเป็นอาชีพแกะสลัก ร้อยละ 37.2 รองลงมาประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 25.7 อาชีพเกษตรกร ร้อยละ 24.3 ตามลำดับ โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนจากอาชีพหลักอยู่ที่ 3,771 บาท โดยส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 3,000 บาท ร้อยละ 67.1 ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อเดือนจากการแกะสลักไม้อยู่ที่ 2,207 บาท

การเป็นสมาชิกของกลุ่มไม้แกะสลัก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการแกะสลักไม้ในพื้นที่ชุมชนบ้านกัวแลน้อย จำนวน 20-30 ปี ร้อยละ 50.0 โดยเฉลี่ยเป็นสมาชิกของกลุ่มไม้แกะสลักมาแล้ว 23 ปี ส่วนเหตุผลที่กลุ่มตัวอย่างมีความสนใจเกี่ยวกับงานไม้แกะสลักส่วนใหญ่เห็นว่าการมีรายได้มีอาชีพ ร้อยละ 88.5 รองลงมาเห็นว่าเป็นสิ่งที่ทำประจำอยู่แล้วในครอบครัวและชุมชนเป็นชุมชนที่แกะสลักไม้ ร้อยละ 4.3 และเป็นสิ่งที่ตนเองมีความชื่นชอบ ร้อยละ 2.9 ส่วนประสบการณ์ในการทำงานไม้แกะสลักก็

เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการเข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่มคือมีประสบการณ์ในการแกะสลักไม้ส่วนใหญ่อยู่ที่ 20-30 ปี ร้อยละ 57.1 สำหรับระยะเวลาในการผลิตชิ้นงานแกะสลักไม้ขึ้นอยู่กับขนาดและรายละเอียดของชิ้นงาน โดยเฉลี่ยใช้เวลาประมาณ 4 วันต่อหนึ่งชิ้นงาน ขณะที่การอบรม / ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมไม้แกะสลักพบว่า กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดไม่ได้รับการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมไม้แกะสลัก ร้อยละ 95.7 ส่วนสถานที่ที่ใช้ในการแกะสลักส่วนใหญ่จะใช้สถานที่และอุปกรณ์แกะสลักในบ้านของตนเอง ร้อยละ 97.1 (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (n= 70)

คุณลักษณะ	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	32	45.7
หญิง	38	54.3
รวม	70	100.00
อายุ		
ต่ำกว่า 50 ปี	20	28.6
50-60 ปี	33	47.1
มากกว่า 60 ปีขึ้นไป	17	24.3
Mean = 52, Minimum = 48 , Maximum = 81		
รวม	70	100.0
สถานภาพสมรส		
โสด	9	12.9
สมรส	45	64.3
หม้าย หย่า แยกย้ายกันอยู่	16	22.9
รวม	70	100.0
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	59	84.3
มัธยมศึกษา ปวช./ปวส.	9	12.9
ปริญญาตรี	1	1.4
สูงกว่าปริญญาตรี	1	1.4
รวม	70	100.0
จำนวนสมาชิกที่อาศัยในครัวเรือน		
น้อยกว่า 3 คน	49	70.0
3- 6 คน	16	22.9
มากกว่า 6 คนขึ้นไป	5	7.1
Mean = 3 , Minimum = 1 , Maximum = 7		
รวม	70	100.0

อาชีพหลักของกลุ่มตัวอย่าง		
อาชีพค้าขาย	9	12.9
อาชีพรับจ้างทั่วไป	18	25.7
อาชีพเกษตรกร	17	24.3
อาชีพแกะสลัก	26	37.2
รวม	70	100.0
รายได้จากอาชีพหลัก		
ต่ำกว่า 3,000 บาท	47	67.1
3,000 – 5,000 บาท	7	10.0
มากกว่า 5,000 บาทขึ้นไป	16	22.9
รวม	70	100.0
Mean = 3,771 Minimum = 2,000 , Maximum = 20,000		
รายได้จากการแกะสลักไม้		
ต่ำกว่า 2,000 บาท	44	62.9
2,000- 4,000 บาท	14	20.0
มากกว่า 4,000 บาท	12	17.1
รวม	70	100.0
Mean = 2,207, Minimum = 1,000, Maximum = 25,000		
จำนวนปีที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกของกลุ่มไม้แกะสลัก		
10 ปี	21	30.0
20 – 30 ปี	35	50.0
30 - 40 ปี	10	14.3
มากกว่า 40 ปีขึ้นไป	4	5.7
รวม	70	100.0
Mean = 23 , Minimum = 10 , Maximum = 50		
เหตุผลของการทำงานไม้แกะสลัก		
ต้องการมีรายได้ มีอาชีพ	62	88.5
ครอบครัวมีอาชีพทำไม้แกะสลัก	3	4.3
เป็นชุมชนที่ทำไม้แกะสลัก	3	4.3
ความชอบ	2	2.9
รวม	70	100.0
ประสบการณ์ในการทำงานไม้แกะสลัก		
10 ปี	4	5.7
20 – 30 ปี	40	57.1
30 - 40 ปี	17	24.3
มากกว่า 40 ปีขึ้นไป	9	12.9
รวม	70	100.0

Mean = 30 , Minimum = 10 , Maximum = 50		
ระยะเวลาในการแกะสลักไม้		
1- 2 วัน	34	48.5
3-5 วัน	17	24.3
6-7วัน	17	24.3
มากกว่า 7 วันขึ้นไป	2	2.9
รวม	70	100.0
Mean = 4, Minimum = 1 , Maximum = 15		
การอบรม /ส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรม		
ไม้แกะสลัก		
ได้รับการอบรม	3	4.3
ไม่ได้รับการอบรม	67	95.7
รวม	70	100.0
สถานที่ในการทำงานไม้แกะสลัก		
บ้านของตนเอง	68	97.1
ที่ทำการของกลุ่มแกะสลักไม้	2	2.9
รวม	70	100.0

ส่วนของรูปแบบงานหัตถกรรมไม้แกะสลักที่กลุ่มตัวอย่างมีความเชี่ยวชาญนั้นพบว่า ส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญในการแกะสลักไม้เป็นรูปสัตว์ เช่น ช้าง ม้า ฯลฯ ร้อยละ 84.3 แกะสลักไม้เป็นรูปภาพในวรรณคดี ร้อยละ 51.4 การแกะสลักไม้เป็นพุทธรูป/พระ ร้อยละ 4.3 และการแกะสลักไม้เป็นรูปบุคคล ร้อยละ 4.3 ขณะที่ตลาดที่มีความถนัดนั้น กล่าวได้ว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความถนัดในตลาดที่เกี่ยวข้องกับการแกะสลักรูปสัตว์ ตลาดลายธรรมชาติที่ปรากฏในรูปวรรณคดี วิถีชีวิต (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 รูปแบบงานหัตถกรรมไม้แกะสลัก จำแนกตามความเชี่ยวชาญ

รูปแบบงานหัตถกรรมไม้แกะสลักที่กลุ่มเป้าหมายมีความเชี่ยวชาญ	เชี่ยวชาญ	ไม่เชี่ยวชาญ
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
1.แกะสลักไม้เป็นพุทธรูป/พระ	3 (4.3)	67 (95.7)
2.แกะสลักไม้เป็นสัตว์ชนิดต่างๆ เช่น ช้าง ม้า	59 (84.3)	11 (15.7)
3.แกะสลักไม้เป็นรูปบุคคล	3 (4.3)	67 (95.7)
4.แกะสลักไม้เป็นรูปภาพในวรรณคดี	36 (51.4)	34 (48.6)

ขณะที่ความคิด หรือที่มาของการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักของกลุ่มตัวอย่างนั้นมีที่หลากหลาย โดยมาจากความต้องการของลูกค้า/ผู้บริโภค ร้อยละ 95.7 มาจากความคิด การสร้างสรรค์ออกแบบ จินตนาการด้วยตนเอง ร้อยละ 12.9 มาจากความต้องการของตลาด หรือสื่อโซเชียล ร้อยละ 2.9

และมาจากความต้องการของกลุ่มหัตถกรรม/เอกลักษณ์ของกลุ่มหัตถกรรมของแต่ละชุมชน ร้อยละ 1.4 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ความคิด หรือที่มาของการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก

ความคิด หรือที่มาของการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก	ใช่	ไม่ใช่
	จำนวน (ร้อยละ)	จำนวน (ร้อยละ)
1.ความคิดของตัวเอง สร้างสรรค์ ออกแบบ จินตนาการด้วยตนเอง	9 (12.9)	61 (87.1)
2.ความต้องการของกลุ่มหัตถกรรม/เอกลักษณ์ของกลุ่มหัตถกรรมของแต่ละชุมชน	54 (77.1)	16 (22.9)
3.ความต้องการของลูกค้า/ผู้บริโภค	67 (95.7)	3 (4.3)
4.รูปแบบที่เป็นที่ต้องการของตลาดที่ท่านมีโอกาสไปพบเห็นด้วยตนเอง หรือตามสื่อโซเชียลมีเดีย	2 (2.9)	68 (97.1)

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจข้างต้น พบว่า การดำรงอยู่ของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนก็ว่าแล่น้อยยังคงปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง โดยมีสถานะภาพของการดำรงอยู่ ดังนี้

1) องค์ความรู้และประสบการณ์ของช่างแกะสลัก พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำงานไม้แกะสลักมาเป็นระยะเวลายาวนาน โดยมีประสบการณ์เฉลี่ยประมาณ 30 ปี และส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มแกะสลักไม้ในชุมชนมาเป็นเวลานานเฉลี่ย 23 ปี สะท้อนให้เห็นว่าการแกะสลักไม้เป็นอาชีพและทักษะที่สืบทอดจากประสบการณ์ยาวนาน อีกทั้งองค์ความรู้ในการผลิตยังคงอาศัยภูมิปัญญาดั้งเดิมของช่างหรือที่เรียกว่า “สลา” ซึ่งถ่ายทอดผ่านการฝึกฝนและการทำงานจริง ทำให้ทักษะการแกะสลักยังคงได้รับการสืบทอดภายในชุมชน

2) รูปแบบและลักษณะของผลิตภัณฑ์ พบว่า ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักที่ช่างในชุมชนมีความเชี่ยวชาญส่วนใหญ่เป็นการแกะสลักรูปสัตว์ เช่น ช้าง ม้า ร้อยละ 84.3 รองลงมาคือการแกะสลักภาพในวรรณคดี ร้อยละ 51.4 แสดงให้เห็นว่ารูปแบบผลิตภัณฑ์ยังคงสะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและศิลปะพื้นบ้าน ขณะเดียวกันการออกแบบผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ยังคงสัมพันธ์กับความต้องการของลูกค้า โดยกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 95.7 ระบุว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ขึ้นอยู่กับความต้องการของผู้บริโภค ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของช่างฝีมือให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

3) ระบบการผลิตและการดำรงชีพของช่างแกะสลัก พบว่า การผลิตงานไม้แกะสลักส่วนใหญ่ยังคงเป็นลักษณะการผลิตภายในครัวเรือน โดยช่างแกะสลักร้อยละ 97.1 ใช้พื้นที่ภายในบ้านเป็นสถานที่ทำงาน งานหัตถกรรมดังกล่าวยังคงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือน และเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในชุมชน อย่างไรก็ตามรายได้จากการแกะสลักไม้อยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ โดยมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 2,207 บาทต่อเดือน ทำให้ช่างจำนวนหนึ่งยังต้องประกอบอาชีพอื่นร่วมด้วย เช่น รับจ้างทั่วไป หรือทำการเกษตร

4) ด้านโครงสร้างทางสังคมของช่างฝีมือ พบว่าช่างแกะสลักส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุอยู่ในช่วง 50-60 ปี ร้อยละ 47.1 มีอายุเฉลี่ย 52 ขึ้นไป และมีแนวโน้มว่าและมีจำนวนช่างรุ่นใหม่ค่อนข้างจำกัด ซึ่งในอนาคต

หัตถกรรมไม้แกะสลักในชุมชนก๊วแลน้อยอาจมีการขาดแคลนช่างแกะสลักในชุมชน สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการดำรงอยู่ของหัตถกรรมไม้แกะสลักยังคงพึ่งพาทักษะของช่างรุ่นเก่าเป็นหลัก ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องของการสืบทอดองค์ความรู้ในอนาคต

จากผลการศึกษาการดำรงอยู่ของหัตถกรรมไม้แกะสลักในชุมชนก๊วแลน้อย พบว่า แม้งานหัตถกรรมดังกล่าวยังคงมีความเข้มแข็งในด้านภูมิปัญญา อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และประสบการณ์ของช่างฝีมือ แต่ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจและสังคมร่วมสมัย หัตถกรรมไม้แกะสลักก็เริ่มเผชิญกับข้อจำกัดและความท้าทายในหลายด้าน ทั้งการขาดแคลนช่างรุ่นใหม่ รายได้จากการผลิตที่ลดลง การแข่งขันทางการตลาด และการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมผู้บริโภค สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ชุมชนและช่างฝีมือจำเป็นต้องมีการปรับตัวทั้งในด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการ เพื่อให้หัตถกรรมไม้แกะสลักยังสามารถดำรงอยู่ได้ในบริบทสังคมร่วมสมัย อันนำไปสู่การเปลี่ยนผ่านของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในหลายมิติ

2) การเปลี่ยนผ่านของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักของชุมชนก๊วแลน้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่

คณะผู้วิจัยนำผลการศึกษาในส่วนของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักที่สามารถสร้างสรรค์ได้ โดยได้แบ่งหัวข้อการผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักที่สามารถสร้างสรรค์ได้ออกเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ 1) คุณค่าและอัตลักษณ์ของงานหัตถกรรม 2) แนวคิดและทิศทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 3) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการบูรณาการ และ 4) การส่งเสริม การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการ โดยมีรายละเอียดของแต่ละประเด็น ดังนี้

1) คุณค่าและอัตลักษณ์ของงานหัตถกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วยมากในประเด็น หัตถกรรมไม้แกะสลักเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงภูมิปัญญา วัฒนธรรมของคนล้านนา ร้อยละ 87.1 รองลงมาหัตถกรรมไม้แกะสลักเป็นสิ่งที่มียี่สิบของจังหวัดเชียงใหม่ ร้อยละ 80.0 และการแกะสลักไม้ ช่าง (สล่า) สามารถสร้างสรรค์ผลงานตามความรู้ ความเชี่ยวชาญได้อย่างอิสระ ร้อยละ 77.1 ตามลำดับ (ตารางที่ 4)

2) แนวคิดและทิศทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วยมากที่สุดในประเด็น ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักสามารถออกแบบให้มีขนาดเล็ก พกพาได้สะดวก และมีประโยชน์ในการใช้สอย ร้อยละ 60.0 และประเด็นผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักควรมีการสร้างสรรค์ให้มีรูปลักษณ์ที่แปลกใหม่ เพื่อให้ได้รับความสนใจจากผู้บริโภค ร้อยละ 54.3 ขณะที่กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยอยู่ในระดับมากในประเด็นการแกะสลักไม้ต้องอาศัยวิธีการแกะสลักไม้แบบดั้งเดิมเท่านั้น ถึงจะมีคุณค่าต่อผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก ร้อยละ 85.7 การแกะสลักไม้จำเป็นต้องเป็นงานชิ้นใหญ่ๆ เพื่อแสดงให้เห็นรายละเอียด ความวิจิตรบรรจงของลวดลาย ร้อยละ 82.9 และความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมไม้แกะสลักสามารถนำไปใช้กับวัสดุชนิดอื่นๆ ได้ ร้อยละ 80.0 และผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักไม่จำเป็นต้องมีขนาดใหญ่เสมอไป 57.1 ตามลำดับ (ตารางที่ 4)

3) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการบูรณาการ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วยมากที่สุดในประเด็น การออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักสามารถบูรณาการภูมิปัญญาการแกะสลักแบบดั้งเดิมให้เข้ากับเครื่องมือสมัยใหม่ได้ ร้อยละ 62.9 รองลงมาการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักให้อิงไปตามกระแสนิยมจะช่วยให้ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักเป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้น ร้อยละ 37.1 และเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถนำมาใช้กับงาน

หัตถกรรมไม้แกะสลักได้ เช่น การเลเซอร์ การฉลุไม้ด้วยเครื่องจักร เป็นต้น ร้อยละ 34.3 ตามลำดับ (ตารางที่ 4)

4) การส่งเสริม การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการ พบว่า กลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วยมากที่สุดในประเด็น โรงเรียน หรือสถานศึกษาในท้องถิ่นควรมีการบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไม้แกะสลักไว้ในวิชาท้องถิ่นศึกษา เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ร้อยละ 77.1 รองลงมางานหัตถกรรมไม้แกะสลักควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. ภาครัฐ ภาคเอกชน เป็นต้น ร้อยละ 72.9 การอนุรักษ์งานหัตถกรรมไม้แกะสลักเป็นสิ่งจำเป็นที่คนในชุมชนต้องช่วยกันรักษา ร้อยละ 70.0 ชุมชน และหน่วยงานในท้องถิ่นควรเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์งานหัตถกรรมไม้แกะสลัก ร้อยละ 67.1 งานหัตถกรรมไม้แกะสลักควรมีการถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ ร้อยละ 68.6 และสื่อโซเชียลมีเดียมีส่วนช่วยให้บุคคลอื่นรู้จักงานหัตถกรรมไม้แกะสลักมากยิ่งขึ้น ร้อยละ 61.4 ตามลำดับ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ร้อยละของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักที่สามารถสร้างสรรค์ได้ (n= 70)

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เฉยๆ	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
คุณค่าและอัตลักษณ์ของงานหัตถกรรม					
1.หัตถกรรมไม้แกะสลักเป็นสิ่งที่มีความเสี่ยงของจังหวัดเชียงใหม่	13 (18.6)	56 (80.0)	-	-	1 (1.4)
2.หัตถกรรมไม้แกะสลักเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงภูมิปัญญา วัฒนธรรมของคนล้านนา	9 (12.9)	61 (87.1)	-	-	-
3.การแกะสลักไม้ ช่าง (สล่า) สามารถสร้างสรรค์ผลงานตามความรู้ ความเชี่ยวชาญได้อย่างอิสระ	14 (20.0)	54 (77.1)	-	2 (2.9)	-
แนวคิดและทิศทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์					
1.การแกะสลักไม้ต้องอาศัยวิธีการแกะสลักไม้แบบดั้งเดิมเท่านั้น ถึงจะมีคุณค่าต่อผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก	7 (10.0)	60 (85.7)	-	3 (4.3)	-
2.ความรู้เกี่ยวกับงานหัตถกรรมไม้แกะสลักสามารถนำไปใช้กับวัสดุชนิดอื่นๆได้	10 (14.3)	56 (80.0)	-	4 (5.7)	-
3.การแกะสลักไม้จำเป็นต้องเป็นงานชิ้นใหญ่ๆ เพื่อแสดงให้เห็นรายละเอียด ความวิจิตรบรรจงของลวดลาย	7 (10.0)	58 (82.9)	-	2 (2.9)	3 (4.3)
4.ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักไม่จำเป็นต้องมีขนาดใหญ่เสมอไป	29 (41.4)	40 (57.1)	1(1.4)	-	-
5.ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักควรมีการสร้างสรรค์ให้มีรูปลักษณ์ที่แปลกใหม่ เพื่อให้ได้รับความสนใจจากผู้บริโภค	38 (54.3)	29 (41.1)	1(1.4)	-	2 (2.9)

ประเด็น	ระดับความคิดเห็น				
	เห็นด้วยมากที่สุด	เห็นด้วยมาก	เฉยๆ	เห็นด้วยน้อย	เห็นด้วยน้อยที่สุด
6.ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักสามารถออกแบบให้มีขนาดเล็ก พกพาได้สะดวก และมีประโยชน์ในการใช้สอย	42 (60.0)	23 (32.9)	1(1.4)	2 (2.9)	-
การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการบูรณาการ					
1.เทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถนำมาใช้กับงานหัตถกรรมไม้แกะสลักได้ เช่น การเลเซอร์ การฉลุไม้ด้วยเครื่องจักร เป็นต้น	24 (34.3)	46 (65.7)	-	-	-
2.การออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักให้อิงไปตามกระแสนิยมจะช่วยให้ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักเป็นที่นิยมเพิ่มมากขึ้น	26 (37.1)	41 (58.6)	-	2 (2.9)	1 (1.4)
3.การออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักสามารถบูรณาการภูมิปัญญาการแกะสลักแบบดั้งเดิมให้เข้ากับเครื่องมือสมัยใหม่ได้	44 (62.9)	23 (32.9)	1(1.4)	2 (2.9)	-
การส่งเสริม การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการ					
1.สื่อโซเชียลมีเดียมีส่วนช่วยให้บุคคลอื่นรู้จักงานหัตถกรรมไม้แกะสลักมากยิ่งขึ้น	43 (61.4)	25 (35.7)	-	1(1.4)	1(1.4)
2.งานหัตถกรรมไม้แกะสลักควรมีการถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ	48 (68.6)	22 (31.4)	-	-	-
3.การอนุรักษ์งานหัตถกรรมไม้แกะสลักเป็นสิ่งจำเป็นที่คนในชุมชนต้องช่วยกันรักษา	49 (70.0)	21 (30.0)	-	-	-
4.ชุมชน และหน่วยงานในท้องถิ่นควรเข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์งานหัตถกรรมไม้แกะสลัก	47 (67.1)	22 (31.4)	-	1 (1.4)	-
5.งานหัตถกรรมไม้แกะสลักควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อปท. ภาครัฐ ภาคเอกชน เป็นต้น	51 (72.9)	19 (27.1)	-	-	-
6.โรงเรียน หรือสถานศึกษาในท้องถิ่นควรมีการบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาไม้แกะสลักไว้ในวิชาท้องถิ่นศึกษา เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น	54 (77.1)	16 (22.9)	-	-	-

จากผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักที่สามารถสร้างสรรค์ได้ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์เชิงสังเคราะห์ เพื่ออธิบายการเปลี่ยนผ่านของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนกัวแลน้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 4 ประเด็นหลัก ดังนี้

1) การต่อยอดคุณค่าและอัตลักษณ์ สู่การสร้างมูลค่าเพิ่ม

ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วยมากที่สุดว่างานหัตถกรรมไม้แกะสลักสะท้อนถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมล้านนา (ร้อยละ 87.1) และมองว่าเป็นสิ่งที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเชียงใหม่ (ร้อยละ 80.0) ประเด็นนี้สะท้อนให้เห็นถึงต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่า การเปลี่ยนผ่านในจุดนี้คือการไม่หยุดอยู่แค่การเป็นมรดกทางวัฒนธรรม แต่ต้องแปลงคุณค่าเหล่านี้ให้เป็นมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันการที่ช่าง (สล่า) สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างอิสระ (ร้อยละ 77.1) เป็นศักยภาพที่ควรส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรคที่หลากหลายและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างภาพลักษณ์ให้กับสินค้าและช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองราคาในตลาด

2) การปรับกลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ ตอบรับพฤติกรรมผู้บริโภคใหม่

วิธีการ หรือแนวคิดเดิมที่ว่า การแกะสลักไม้ต้องอาศัยวิธีการแกะสลักไม้แบบดั้งเดิมเท่านั้น ถึงจะมีคุณค่าต่อผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก กลุ่มตัวอย่างยังคงเห็นด้วยมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 85.7) และการแกะสลักไม้จำเป็นต้องเป็นงานชิ้นใหญ่ ๆ เพื่อแสดงให้เห็นรายละเอียด ความวิจิตรบรรจงของลวดลาย ส่วนใหญ่ก็ยังเห็นด้วยมาก (ร้อยละ 82.9) แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างยังคงยึดติดกับกรอบความคิดเดิมว่าการแกะสลักไม้ต้องเป็นชิ้นงานขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตามการ ประเด็นที่น่าสนใจคือ กลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วยมากที่สุดว่าผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักควรมีการปรับเปลี่ยนขนาดให้มีขนาดเล็กที่เล็กลง สามารถพกพาได้สะดวก (ร้อยละ 60.0) และมีประโยชน์ในการใช้สอย (ร้อยละ 54.3) และเห็นด้วยกับการสร้างสรรค์รูปลักษณ์ที่แปลกใหม่ (ร้อยละ 54.3) และที่สำคัญคือ เห็นด้วยมากกว่าผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักไม่จำเป็นต้องมีขนาดใหญ่เสมอไป (ร้อยละ 57.1)

ผลการสำรวจที่กล่าวมานี้ เป็นสัญญาณที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในทิศทางของตลาด การปรับขนาดของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักให้เล็กลง พกพาง่าย เพื่อให้เกิดการใช้งานที่หลากหลาย จะช่วยขยายฐานลูกค้าจากเดิมที่อาจจำกัดอยู่แค่กลุ่มนักสะสม หรือผู้ที่ชื่นชอบงานศิลปะชิ้นใหญ่ ไปสู่กลุ่มผู้บริโภคทั่วไปที่มองหาของขวัญ ของที่ระลึก หรือของตกแต่งบ้านที่มีเอกลักษณ์ การขยายฐานลูกค้าในวงกว้างขึ้นย่อมส่งผลโดยตรงต่อยอดขายและรายได้ของผู้ประกอบการในท้องถิ่น

3) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการบูรณาการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการบูรณาการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก กลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วยมากที่สุดว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักสามารถบูรณาการภูมิปัญญาการแกะสลักแบบดั้งเดิมให้เข้ากับเครื่องมือสมัยใหม่ได้ (ร้อยละ 62.9) ประเด็นนี้นับว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่จะเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตและลดต้นทุนในระยะยาวในหัตถกรรมไม้แกะสลัก นอกจากนี้การนำเทคโนโลยี เช่น การเลเซอร์ หรือการฉลุไม้ด้วยเครื่องจักร กลุ่มตัวอย่างเห็นด้วยมากที่สุด

(ร้อยละ 34.3) ซึ่งจะช่วยทำให้การผลิตมีความแม่นยำและรวดเร็วขึ้น สามารถผลิตได้ในปริมาณที่มากขึ้นเพื่อรองรับความต้องการของตลาด ขณะเดียวกันการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่อิงไปตามกระแสนิยม กลุ่มตัวอย่างก็เห็นด้วยมากที่สุด (ร้อยละ 37.1) การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย จะทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่แะสลักมีความทันสมัย และดึงดูดผู้บริโภคกลุ่มใหม่ๆ ได้ การบูรณาการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้งานแะสลักดูทันสมัยขึ้น แต่ยังช่วยลดภาระงานของช่างฝีมือในบางขั้นตอน ทำให้ช่างสามารถทุ่มเทเวลาให้กับงานที่ต้องใช้ทักษะเฉพาะตัวมากขึ้น ซึ่งจะช่วยเพิ่มมูลค่าของช่างฝีมือและงานหัตถกรรมโดยรวม

4) การส่งเสริม การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการแบบยั่งยืน

การเปลี่ยนผ่านจะไม่ยั่งยืนหากขาดการสนับสนุนและการจัดการที่ดี ผลการสำรวจแสดงให้เห็นความเห็นร่วมกันในหลายประเด็นที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นในระยะยาว ในการศึกษาและการสืบทอดภูมิปัญญาไม้แะสลัก กลุ่มตัวอย่าง เห็นด้วยมากที่สุดว่าโรงเรียน/สถานศึกษาควรบรรจุเนื้อหาภูมิปัญญาไม้แะสลักในวิชาท้องถิ่นศึกษา (ร้อยละ 77.1) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างแรงงานฝีมือรุ่นใหม่ สร้างความเข้าใจในคุณค่าของอาชีพนี้ และสร้างความยั่งยืนให้กับอุตสาหกรรมในอนาคต การสนับสนุนจากภาครัฐและเอกชน เห็นว่างานหัตถกรรมไม้แะสลักควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ร้อยละ 72.9) การสนับสนุนนี้อาจมาในรูปแบบของเงินทุนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด หรือการฝึกอบรม ซึ่งจะช่วยลดภาระและเพิ่มโอกาสให้กับผู้ประกอบการ นอกจากนี้เห็นว่าการอนุรักษ์หัตถกรรมไม้แะสลักเป็นสิ่งจำเป็นที่คนในชุมชนต้องช่วยกัน (ร้อยละ 67.1) โดยที่ชุมชนและหน่วยงานท้องถิ่นควรเข้ามามีบทบาท การมีส่วนร่วมของชุมชนจะช่วยสร้างความรู้สึกรักเป็นเจ้าของ สร้างเครือข่ายความร่วมมือ และพัฒนาต่อยอดไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ซึ่งจะดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ให้กับชุมชน ส่วนการตลาดและการเผยแพร่ เห็นว่าควรมีการถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ (ร้อยละ 68.6) และเห็นว่าสื่อโซเชียลมีส่วนช่วยให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น (ร้อยละ 61.4) การใช้ช่องทางออนไลน์และออฟไลน์ในการถ่ายทอดความรู้และการตลาดจะช่วยขยายตลาดทั้งในและต่างประเทศ สร้างโอกาสในการขายและสร้างรายได้ที่มากขึ้นให้กับผู้ประกอบการและช่างฝีมือ

สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า หัตถกรรมไม้แะสลักของชุมชนกัวแลน้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ยังคงมีการดำรงอยู่อย่างชัดเจนในฐานะภูมิปัญญาท้องถิ่นและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน โดยยังคงปรากฏทั้งในรูปแบบขององค์ความรู้เชิงช่าง ประสบการณ์ของช่างแะสลัก การผลิตภายในครัวเรือน และรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่สะท้อนศิลปะและวัฒนธรรมล้านนา เช่น การแะสลักรูปสัตว์และภาพในวรรณคดี อีกทั้งช่างฝีมือส่วนใหญ่ยังคงให้คุณค่ากับวิธีการแะสลักแบบดั้งเดิม ความประณีตของลวดลาย และมองว่างานไม้แะสลักเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ควรได้รับการอนุรักษ์และสืบทอดไปยังคนรุ่นต่อไป อย่างไรก็ตาม ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมร่วมสมัย หัตถกรรมไม้แะสลักของชุมชนกัวแลน้อยกำลังเกิดการเปลี่ยนผ่านในหลายมิติ ทั้งด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต แนวคิดการออกแบบ และ

การตลาด กล่าวคือ ช่างฝีมือเริ่มเปิดรับแนวคิดใหม่ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้น เช่น การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีขนาดเล็ก พกพาสะดวก มีประโยชน์ใช้สอย และมีรูปลักษณ์ร่วมสมัย ขณะเดียวกันยังมีการยอมรับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ร่วมกับภูมิปัญญาดั้งเดิม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและขยายโอกาสทางการตลาด รวมถึงการใช้สื่อโซเชียลมีเดียในการเผยแพร่และสร้างการรับรู้ต่อผลิตภัณฑ์ของชุมชน

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสะท้อนให้เห็นว่า การเปลี่ยนผ่านของหัตถกรรมไม้แกะสลักมิได้หมายถึงการสูญหายของภูมิปัญญาท้องถิ่น หากแต่เป็นกระบวนการปรับตัวของชุมชนและช่างฝีมือเพื่อให้หัตถกรรมไม้แกะสลักยังคงสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้บริบทสังคมร่วมสมัย ทั้งนี้การดำรงอยู่ดังกล่าวยังเผชิญกับข้อจำกัดและความท้าทายหลายประการ เช่น การขาดแคลนช่างรุ่นใหม่ รายได้จากการผลิตที่ค่อนข้างต่ำ และการเปลี่ยนแปลงของตลาดและพฤติกรรมผู้บริโภค ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของหัตถกรรมไม้แกะสลักในระยะยาว ดังนั้น การอนุรักษ์และพัฒนาหัตถกรรมไม้แกะสลักจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน สถานศึกษา หน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชน เพื่อสร้างระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการสืบทอดและต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนให้สามารถปรับตัวและดำรงอยู่ต่อไปได้

อภิปรายผลการวิจัย

การดำรงอยู่ของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนก๊วแลน้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า งานหัตถกรรมไม้แกะสลักของชุมชนก๊วแลน้อยยังคงดำรงอยู่ในฐานะภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในชุมชน โดยช่างฝีมือส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ในการทำงานแกะสลักไม้นานกว่า 20-30 ปี และยังคงใช้รูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านระบบเครือญาติและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการสืบทอดองค์ความรู้ด้านงานไม้แกะสลักยังคงอาศัยระบบการเรียนรู้แบบดั้งเดิมภายในชุมชนเป็นสำคัญ ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ที่อธิบายว่าองค์ความรู้ของชุมชนเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์และถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นผ่านวิถีชีวิตและการปฏิบัติจริงมากกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎี ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by Doing) และการเรียนรู้แบบช่างฝีมือ (Apprenticeship Learning) ที่มองว่าทักษะด้านหัตถกรรมจำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝนร่วมกับผู้มีประสบการณ์ จนเกิดเป็นความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) ที่ไม่สามารถถ่ายทอดผ่านตำราหรือเอกสารได้โดยตรง เนื่องจากงานไม้แกะสลักของชุมชนก๊วแลน้อยยังมีลักษณะเป็นงานหัตถกรรมในระดับครัวเรือน ซึ่งช่างฝีมือส่วนใหญ่เรียนรู้จากสมาชิกในครอบครัวหรือช่างภายในชุมชน ทำให้กระบวนการเรียนรู้อย่างคงพึ่งพาความสัมพันธ์ทางสังคมและประสบการณ์ตรงมากกว่าระบบการศึกษาแบบทางการ อีกทั้งลักษณะของงานแกะสลักไม้จำเป็นต้องอาศัยทักษะ ความชำนาญ และประสบการณ์เฉพาะบุคคล จึงทำให้การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติยังคงเป็นรูปแบบสำคัญของการถ่ายทอดองค์ความรู้

ผลการศึกษายังสอดคล้องกับงานวิจัยของกันยรัตน์ สอนคง อนุชัย รามวงษ์ และนลินรัตน์ รักกุล (2557) ที่พบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาหัตถกรรมพื้นบ้านส่วนใหญ่เกิดขึ้นผ่านการมีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตภายในครอบครัวและชุมชน รวมถึงการศึกษาของปวิทย์ ไวยาชีวะ (2551) ที่พบว่า การฝึกปฏิบัติ

ร่วมกับช่างฝีมือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการสืบทอดองค์ความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาในการวิจัยนี้พบว่า ช่างแกะสลักส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และจำนวนช่างรุ่นใหม่มีแนวโน้มลดลง ซึ่งสะท้อนถึงความเสี่ยงบางของการสืบทอดภูมิปัญญาในอนาคต ส่วนหนึ่งอาจมาจากบริบททางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้คนรุ่นใหม่มีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้น ขณะที่รายได้จากงานแกะสลักไม่เพียงพอในระดับค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับอาชีพอื่น ส่งผลให้อาชีพช่างแกะสลักไม่สามารถจูงใจคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาสืบทอดงานหัตถกรรมได้อย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่าผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักของชุมชนยังคงสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมล้านนา ผ่านรูปแบบงานแกะสลักสัตว์ รูปเคารพ และลวดลายจากวรรณคดีหรือความเชื่อทางศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ของ Bourdieu (1986) ที่อธิบายว่าความรู้ ทักษะ และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถกลายเป็นทรัพยากรสำคัญของชุมชนในการสร้างคุณค่าและความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะช่างฝีมือในชุมชนยังคงให้ความสำคัญกับการรักษาเอกลักษณ์ดั้งเดิมของงานแกะสลัก ซึ่งเป็นทั้งความภาคภูมิใจทางวัฒนธรรมและจุดเด่นของผลิตภัณฑ์ในสายตาผู้บริโภค และเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของอุทัยวรรณ ประสงค์เงิน และรัฐไท พรเจริญ (2567) พบว่า งานหัตถกรรมพื้นบ้านไม่ได้เป็นเพียงผลิตภัณฑ์เพื่อการใช้สอยเท่านั้น แต่ยังสะท้อนจิตวิญญาณของชุมชน ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม และการสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมของคนในพื้นที่

การเปลี่ยนผ่านของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนกัวแลน้อย อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า แม้งานไม้แกะสลักของชุมชนกัวแลน้อยยังคงรักษารูปแบบและอัตลักษณ์ดั้งเดิมไว้ แต่แนวคิดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เริ่มมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทเศรษฐกิจและพฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่มากขึ้น โดยช่างฝีมือและผู้เกี่ยวข้องเห็นว่าผลิตภัณฑ์ควรมีขนาดเล็ก พกพาสะดวก เพิ่มประโยชน์ใช้สอย และมีรูปแบบที่ร่วมสมัยมากขึ้น รวมถึงสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ร่วมกับภูมิปัญญาดั้งเดิมได้ ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนผ่านของงานหัตถกรรมไม้แกะสลักจากเดิมที่เน้นคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและความวิจิตรของชิ้นงาน ไปสู่การพัฒนาเชิงเศรษฐกิจและการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดร่วมสมัยมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ของ Bourdieu (1986) ที่อธิบายว่าองค์ความรู้และภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสามารถนำมาต่อยอดเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ผ่านกระบวนการแปลงทุน (Capital Conversion) การเปลี่ยนผ่านดังกล่าวสะท้อนว่าทุนทางวัฒนธรรมมิได้มีลักษณะหยุดนิ่ง หากแต่สามารถถูกปรับใช้ ตีความใหม่ และแปลงเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ตามบริบททางสังคมและตลาดที่เปลี่ยนแปลงไป

ทั้งนี้ การที่ช่างฝีมือเริ่มปรับรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้มีขนาดเล็กและใช้งานได้หลากหลายมากขึ้น อาจเป็นผลมาจากพฤติกรรมของผู้บริโภคยุคใหม่ที่นิยมสินค้าเชิงไลฟ์สไตล์ ของตกแต่งบ้าน หรือของที่ระลึกที่สามารถใช้งานได้จริง อีกทั้งตลาดการท่องเที่ยวและการจำหน่ายผ่านช่องทางออนไลน์ยังส่งผลให้ผลิตภัณฑ์จำเป็นต้องสะดวกต่อการพกพาและเข้าถึงผู้บริโภคในวงกว้างมากขึ้น ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของจุติเดช สืบตระกูล (2564) ที่พบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการงานแกะสลักไม้ในจังหวัดเชียงใหม่ รวมถึงสอดคล้องกับงานของพรพจน์ หมั่น

หาญ (2555) ที่พบว่า การนำตลาดสายศิลป์ล้านนา มาประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย ช่วยเพิ่มมูลค่าและขยายฐานผู้บริโภคได้มากขึ้น

นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่าช่างฝีมือส่วนใหญ่ยอมรับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เครื่องเลเซอร์ หรือเครื่องจักรบางประเภท ร่วมกับงานแกะสลักไม้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของหัตถกรรมพื้นบ้านต่อบริบททางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการแข่งขันทางการตลาดและข้อจำกัดด้านแรงงาน ทำให้ช่างฝีมือจำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและลดระยะเวลาในการทำงานบางขั้นตอน ซึ่งมีงานวิจัยที่ผ่านมาของนพเกล้า ศรีมาตย์กุล (2565) ชี้ให้เห็นว่าช่างฝีมือในจังหวัดเชียงใหม่มีการใช้วัสดุที่หลากหลาย เช่น ไม้สัก ไม้ประดู่ รวมถึงการนำไม้จากสวนผลไม้มาใช้ทดแทน ซึ่งช่วยลดปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบ และงานวิจัยของชัยวัฒน์ นันทศรี (2560) ที่เสนอว่า งานแกะสลักไม้เชียงใหม่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาด้วยแนวคิดเชิงนวัตกรรมและการจัดการที่เหมาะสมเพื่อให้สามารถแข่งขันในตลาดได้ ขณะเดียวกัน ยังคงรักษาขั้นตอนที่ต้องอาศัยทักษะเชิงช่างไว้เป็นส่วนสำคัญของงานหัตถกรรม ผลการศึกษาดังกล่าว สอดคล้องกับแนวคิดทุนทางสังคม (Social Capital) ที่มองว่าความสัมพันธ์ ความร่วมมือ และเครือข่ายภายในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดการปรับตัวและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในกลุ่มช่างฝีมือ ทั้งยังสอดคล้องกับการศึกษาของปิ่นวดี ศรีสุพรรณ (2547) ที่พบว่าความร่วมมือและความไว้วางใจของสมาชิกในชุมชนช่วยให้เกิดการยอมรับการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ในชุมชนได้

อย่างไรก็ตาม แม้จะเกิดการเปลี่ยนผ่านด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์และกระบวนการผลิต แต่ช่างฝีมือและคนในชุมชนยังคงให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเห็นว่าควรมีการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนรุ่นใหม่ การบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับงานไม้แกะสลักในหลักสูตรท้องถิ่นศึกษา และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนผ่านของหัตถกรรมไม้แกะสลักไม่ได้หมายถึงการละทิ้งรากฐานทางวัฒนธรรม แต่เป็นกระบวนการปรับตัวเพื่อให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้

กล่าวได้ว่า การดำรงอยู่และการเปลี่ยนผ่านของผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในชุมชนกัวแลน้อย เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นควบคู่กัน กล่าวคือ การดำรงอยู่ของภูมิปัญญาดั้งเดิมเป็นฐานสำคัญของการพัฒนา ขณะที่การเปลี่ยนผ่านเป็นกลไกในการปรับตัวต่อบริบทเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นมิได้มีลักษณะหยุดนิ่ง หากแต่มีพลวัตและสามารถปรับตัวตามบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยยังคงรักษาแก่นของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ควบคู่กับการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจในสังคมร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงการนำไปใช้ประโยชน์

1) การส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาช่างแกะสลักสู่คนรุ่นใหม่ จากผลการศึกษาพบว่าช่างฝีมือในชุมชนกัวแลน้อยส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และจำนวนช่างรุ่นใหม่มีแนวโน้มลดลง ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานด้านวัฒนธรรม ควรสนับสนุนการจัดกิจกรรมหรือหลักสูตรการเรียนรู้ด้านงานแกะสลักไม้ในระดับชุมชน เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนได้

เรียนรู้และตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งจะช่วยให้การถ่ายทอดองค์ความรู้สามารถดำเนินต่อไปได้อย่างยั่งยืน

2) ควรส่งเสริมการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับการใช้งานในชีวิตประจำวันมากขึ้น เช่น ของตกแต่งบ้านหรือของที่ระลึก ทั้งนี้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ควรคำนึงถึงการรักษาเอกลักษณ์ของลวดลายศิลปะล้านนาและภูมิปัญญาช่างฝีมือควบคู่ไปกับการออกแบบร่วมสมัย เพื่อเพิ่มมูลค่าและศักยภาพทางเศรษฐกิจของผลิตภัณฑ์ชุมชน

3) การส่งเสริมช่องทางการตลาดและเครือข่ายช่างฝีมือ ควรสนับสนุนให้เกิดการรวมกลุ่มของช่างฝีมือและผู้ประกอบการในชุมชน เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการขยายช่องทางการตลาด เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์หรือแพลตฟอร์มการค้าออนไลน์ ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงผู้บริโภคและสร้างรายได้ให้กับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1) การศึกษาครั้งต่อไปควรขยายพื้นที่การศึกษาไปยังชุมชนที่มีการผลิตงานแกะสลักไม้ในพื้นที่อื่นของจังหวัดเชียงใหม่หรือภาคเหนือ เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการดำรงอยู่และการปรับตัวของงานหัตถกรรมในบริบทที่แตกต่างกัน

2) ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคและแนวโน้มตลาดของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไม้แกะสลัก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการวางแผนทางการตลาดได้อย่างเหมาะสม

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้นำเสนอให้เห็นว่าการดำรงอยู่และการเปลี่ยนผ่านของหัตถกรรมไม้แกะสลักในชุมชนก๊วแลน้อยมิใช่กระบวนการที่แยกขาดจากกัน หากแต่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นควบคู่กันผ่านการปรับตัวของชุมชนและช่างฝีมือ ภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมร่วมสมัย โดยอาศัยการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่น อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม แนวคิดการออกแบบร่วมสมัย เทคโนโลยีการผลิต และการตลาดสมัยใหม่ เพื่อให้หัตถกรรมไม้แกะสลักสามารถดำรงอยู่ควบคู่กับการสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ งานวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า การดำรงอยู่และการเปลี่ยนผ่านของหัตถกรรมไม้แกะสลักเกิดจากการทำงานร่วมกันของ 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม 2) การปรับตัวของผลิตภัณฑ์และตลาด 3) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม และ 4) การสนับสนุนจากชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และเครือข่ายทางสังคม ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มีบทบาทร่วมกันในการสร้างความยั่งยืนให้กับหัตถกรรมไม้แกะสลักของชุมชนภายใต้บริบทสังคมร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กันยรัตน์ สอนคง อนุชัย รามวรัญกูร, และนลินรัตน์ รักกุล. (2557,กรกฎาคม-ธันวาคม).กระบวนการถ่ายทอดความรู้หัตถกรรมท้องถิ่น: กรณีศึกษาการทำตะกร้าหวายลายพิบูล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 21(2), 95-114. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/abc/article/view/53124>
- จตุเดช สืบตระกูล. (2564).ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตหัตถกรรมไม้แกะสลักในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่. (รายงานการค้นคว้าอิสระ). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ชัยวัฒน์ นันทศรี.(2560, กรกฎาคม-ธันวาคม). การพัฒนาระบบฐานความรู้ด้านการแกะสลักไม้ กรณีศึกษากลุ่มช่างแกะสลักในอำเภอหางดงและสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่.*วารสารวิชาการโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า*.15(1),101- 120.สืบค้นจาก <https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/crma-journal/article/view/243107/165337>
- นพเกล้า ศรีมาตย์กุล. (2565). *การศึกษาเครื่องจักสานล้านนาไทยสู่การสร้างสรรคศิลป์ภาพพิมพ์แกะไม้เชิงทดลอง*(รายงานผลการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พรพจน์ หมื่นหาญ.(2555, มกราคม-มิถุนายน). ศึกษาตลาดไม้แกะสลักล้านนาเพื่อการออกแบบของที่ระลึกจากวัสดุไม้ผลทางการเกษตร.*วารสาร มทร.อีสาน*. 5(1), 64-74. สืบค้นจาก <https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/rmutijo/article/view/15942/0>
- นริสรา ลอยฟ้า เสาวลักษณ์ รักชอบ และปาริชาติ รื่นพงษ์พันธ์. (2563). *แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการเพิ่มช่องทางการตลาดผ่านระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าท้องถิ่น จังหวัดศรีสะเกษ* (รายงานการวิจัย). ศรีสะเกษ: มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- เนาวรัตน์ ฐิติชาญชัยกุล.(2555). *ภูมิปัญญาศิลปหัตถกรรมการแกะสลักไม้:กรณีศึกษาสหกรณ์หัตถกรรมผลิตภัณฑ์ไม้สันป่าตอง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่*.(วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต).กรุงเทพฯ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ประยุทธ์ สุธะไพบูลย์.(2539). *การศึกษาการรับรู้และสภาพการดำเนินงานส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นของการศึกษาอำเภอในเขตการศึกษา 7*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต).พิษณุโลก. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ปรีวิทย์ ไวยาชีวะ. (2551). *การศึกษากระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นของช่างพื้นเมืองเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต).กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. (2547).*วาทกรรมทุนทางสังคม:กระบวนการสร้างแนวคิดและปฏิบัติการในบริบทการพัฒนาของไทย (พ.ศ.2540-2546)*.(วิทยานิพนธ์ ปริญญาสังคมวิทยามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วงศ์กร สันคนนาภรณ์.(2559, กันยายน-ธันวาคม). การศึกษารากฐานทางวัฒนธรรมอำเภอสันป่าตอง เพื่อใช้เป็นแนวทางสู่กระบวนการแบบคิดแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์. *Veridian E-Journal,Silpakorn University*

- ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ.9 (3). 815-289.สืบค้นจาก <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/Veridian-E-Journal/article/view/74083>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *ภูมิปัญญาไทยกับการพัฒนาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- อุทัยวรรณ ประสงค์เงิน และรัฐไท พรเจริญ. (2567, กรกฎาคม-ธันวาคม). ภูมิปัญญางานหัตถกรรมจักสานเตย ปาหนันสะท้อนจิตวิญญาณชุมชน. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิจัยและงานสร้างสรรค์*.11(2),49- 64. สืบค้นจาก<https://so05.tcithaijo.org/index.php/arts/article/view/268467>
- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), *Cultural theory and cultural reproduction in education* (pp. 241–258). New York, NY: Greenwood Press.
- Cronbach, L. J., & Shavelson, R. J. (2004). My current thoughts on coefficient alpha and successor procedures. *Educational and Psychological Measurement*, 64(3), 391–418. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0013164404266386>